

| Araştırma Makalesi / Research Article |

Sınıf Yönetiminde Disipline İlişkin Öğretmen ve Okul Yöneticisi Görüşleri¹

The Views of Teacher and School Administrator's on Discipline in Classroom Management

Eren Ağın²

Anahtar Kelimeler

sınıf yönetimi
disiplin
ortaöğretim
öğretmen
okul yöneticisi

Keywords

classroom management
discipline
secondary school
teacher
school administrator

Başvuru Tarihi/Received

20.04.2020

Kabul Tarihi /Accepted

26.08.2020

Öz

Bu çalışmada bir ortaöğretim okulundaki öğretmenler ve okul yöneticilerinin görüşlerine dayanarak sınıf yönetiminde belirleyici bir role sahip olan disiplinin nasıl tanımlandığı, gerekçelendirildiği ve okuldaki aktörlerin disiplin ile nasıl ilişkilendiği araştırılmıştır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan bir örnek olay (durum) çalışmasıdır. Çalışma grubunu 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Ankara il merkezinde yer alan bir ortaöğretim okulundaki 20 branş öğretmeni, 4 rehber öğretmen ve 5 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Katılımcıların seçiminde amaçlı örnekleme tekniğine (purposeful sampling) başvurulmuştur. Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Bulgular, tema ve alt temalar halinde kodlanmış ve frekanslarıyla birlikte tablolara dönüştürülmüştür. Araştırmanın sonucunda öğretmenler ve okul yöneticilerinin çoğunluğu disiplinin tanımlanmasında kurallar, çevreye uyum, istedik davranışlar, düzen, kontrol; disiplinin gerekçelendirilmesinde düzen, verimlilik, kurallar, kontrol ve başarı; disiplinle ilişkilenmede rol model olma, kontrol, kurallar, başarı ve düzen kavramlarına odaklanmıştır. Katılımcılar disiplinin tanımlanması ile disiplinin gerekçelendirilmesi arasında güçlü bir ilişki kurmuştur. Branş öğretmenleri ve okul yöneticileri okulda hakim disiplin anlayışına yakınlık gösterirken, rehber öğretmenler disipline eleştirel konum almışlardır. Bu eleştirel konumlanmalarında rehberlik servisini ön-disiplin sağlayan, ödül ve disiplin kurulundan bir önceki ara bir mekanizma olarak nitelendirilmesini eleştirmektedirler.

Abstract

In this study, based on the opinions of teachers and school administrators at one of the secondary schools, it was investigated how discipline, which has a determining role in classroom management, is defined and justified and in what ways the actors in school develop a relationship with discipline. This study used a case study approach as part of qualitative research methodology. The study was conducted with twenty teachers, four school counselors, five school administrators at one of the secondary schools in Ankara between 2014-2015 academic year. Purposeful sampling technique was used in this study. Semi-structured interview form is used to collect data. The results of the interviews were evaluated by content analysis and categorized into main and sub-themes with their frequencies. The results of the study indicate that the majority of teachers and school administrators used the concepts of "rules," "adapt to environment" "desired behaviors," "order," and "control," in defining discipline; "order," "productivity," "rules," "control," and "achievement," in justifying; "role modelling," "control," "rules," "achievement," and "order" in developing a relationship with discipline. Participants developed a strong relationship between the definition and the justification of discipline. During the fieldwork, it is observed that while teachers and school administrators tended to develop a positive attitude toward discipline, school counsellors took a critical position. In their critical position, they problematize the standard evaluation of guidance and counselling unit as an intermediate mechanism of reward and punishment committee to produce and regulate pre-discipline orders.

¹ Bu makale, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı'nda tamamlanmış doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

² Eren Ağın, Milli Eğitim Bakanlığı Şehit Hüseyin Gültekin Bilim ve Sanat Merkezi, Ankara, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0001-8497-2197>

Introduction

Today, considering the social and individual aspects of everyday life, the need for discipline-based education is under investigation. In order to accommodate the need for discipline and to control disciplinary problems in schools, classroom management approaches are developed and activated. With a comprehensive and effective classroom management, students can dedicate more time to the learning activities and practices, while undesired behaviours affecting educational activities are reduced (Tertemiz, 2012). In this context, classroom management is defined as the process of organizing learning-centered pedagogy and guiding student behaviours in an appropriate manner. Classroom management aims to create a positive and effective learning environment. In school, disciplinary practices are also considered as undesired behaviours. School administrators and teachers ensure discipline by considering psychological and physical health of students and prevent undesired behaviours in a school environment. In literature, it is seen that definition of and justification for discipline is, in the meantime, related to the definition of undesired behaviours and how to prevent them. The meaning and task assigned to discipline in the school and in the classroom is formed based on the professional and personal experiences and skills of teachers and school administrators.

Purpose

The purpose of this study is to analyse the content of discipline based on the views of teachers and school administrators. For this purpose, this study examines the definition of and justification for discipline and how the actors in the school develop a relationship with discipline at one of the secondary schools in Ankara.

Method

This study aims to provide a critical analysis of disciplinary practices at one of the secondary schools in Ankara. The research is designed as a case study. The purpose of qualitative research is to provide a holistic and in-depth approach, to examine the case in its complexity and context (Punch, 2005). As part of the fieldwork, the researcher conducted interviews with twenty teachers, four school counsellors, five school administrators, and twenty students to attain an in-depth knowledge of their conception of discipline and semi-structured interview forms are used to collect data. In addition, a personal information form was also used for the participants. In identifying participants, a purposeful sampling technique was used to ensure the representation of the participants in terms of disciplinary orientation, class level, gender. The interview form includes questions about the functions of disciplinary mechanism in school; structures and processes to validate discipline; the relationship between disciplinary practices and student characteristics such as ethnicity, gender, social class; the effects of social environment and social space on disciplinary processes; and the relationship between discipline mechanism and unwritten rituals, symbols, ceremonies. The results of the interviews were evaluated by using a content analysis method and the results of the analysis are categorized into main and sub-themes.

Results and Discussion

This study investigated how discipline, which has a determining role in classroom management, is defined, justified and how the actors in school developed a relationship with discipline. In defining discipline, participants of the study used the concepts of "control," "order," "morality," "rules," and "adaptation to social environment." Findings about the definition of discipline are similar to the study conducted by Akici and Akdeniz (2018) which is about the analysis of the metaphors used by pre-service teachers in ensuring discipline and coordinating class to maintain order.

In this research, it is found that teachers emphasized the social and individual aspects of discipline. Discipline is defined by teachers and school administrators as a required set of practices to ensure the maintenance and reproduction of hierarchical structure, adaptation to social environment, desired behaviours, social rules, and moral norms. Also, teachers considered certain social and institutional structures in defining discipline. In justifying discipline, teachers and school administrators focused on social, political and economic concepts such as school, family, army, military service, business world, order, achievement, coherency, efficiency, control, and development. Participants of the study tended to secure social structures and social coherency when justifying discipline, on the contrary, they ignored the individual and social conditions of being as an autonomous individual in society. It was identified that there is a robust relationship between the definition and the justification of discipline. Disciplinary mechanism is in a relationship with the micro and macro level social structures and practices. The production, reproduction and maintenance of these social structures and practices are essential to teachers and administrators when forming the constitutive elements of discipline. The findings of this study are similar to the study conducted by Altınkaynak, Uysal, Taşkın and Akman (2018) in terms of the definitions of and the justifications for discipline. In this study, teachers and school administrators drew attention to the concepts of achievement, order, rules, role modelling and control when defining their relation to the disciplinary mechanism. In this context, discipline is essential to constitute a coherent and stable social structure which will, in the long run, contribute to the conditions of living together in coherence with each other. It is also observed that there are different approaches to discipline among teachers. For instance, while the majority of teachers and school administrators were in favour of hegemonic disciplinary approaches that prevail in the school, school counsellors, on the contrary, had a critical position in their relation to discipline. In this sense, the majority of teachers and school administrators take an active role in regulating and controlling disciplinary practices at school while approving the importance of discipline.

Another finding of the study is that teachers, school administrators and school counsellors' approaches to discipline differed according to their institutional roles in the school. Disciplinary practices are evaluated by the participants over the practices and processes applied in the school without taking a critical position towards the structural sources of discipline. The school plays a central role in the production, reproduction and the continuity of certain social and cultural inequalities and the forms of privileges in society (Bourdieu ve Passeron, 2014; Göktürk ve Ağin, 2020). On the other hand, this study indicates that it is essential to carry out academic research on discipline and disciplinary practices through taking into account the current and emerging structural inequalities. In this context, this study proposes that disciplinary practices should be carefully examined on a broad level of social and cultural consensus.

GİRİŞ

Disiplin sözcüğünün etimolojisi Latince kaynaklıdır. “Disciplina çıraklık, öğrencilik, edep; discipulus edep öğrenen, öğrenci; discere öğrenmek, edeplenmek; decere edebe uymak” anlamındadır (Lewis, 1984, s. 587). Disiplin kavramının Türkçedeki yaygın kullanımı Fransızca menşelidir. Fransızcada discipline sözcüğünün birinci anlamı eğitim, terbiye, edep; ikinci anlamı öğrenim dalıdır (Nişanyan, 2009, s. 196). Eğitim bilimleri alanında kullanılan disiplin ise Fransızcadan geçen birinci anlamıyla eğitmek, yöntem, terbiye etmek, edeplendirmek manasında kullanılmıştır. Disiplinin ikinci anlamı farklı bilim dallarını ayırt etmek (hukuk, biyoloji, matematik vb.) amaçlı kullanılmaktadır. Disiplinin farklı tanımları mevcut olsa da Türkçede yasa ve kurallara uyma, düzen ve ilkelere uygun davranma olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu’nun Eğitim Terimleri Sözlüğü’nde disiplin terimi: “1. Bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı ya da yazısız kurallarına, titizlik ve önemle uyması durumu. 2. Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü olarak ele alınmaktadır” (Oğuzkan, 1981, s. 230). Disiplin etimolojisini de dahil edersek eğitimden edebe, yasadan öğretime uzanan bir dizi anlamı barındırmaktadır. Dolayısı ile disiplin eğitim kurumlarında öğrencilerin okul yaşamını ve öğretim süreçleri ile ilişkili faaliyetler ağıni düzenleme görevi üstlenmektedir (Kayabaşı, 2012).

Günümüzde değişen ve dönüşen toplumsal ve bireysel dinamiklerle birlikte eğitimde disipline daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Disiplinin eğitim alanındaki belirleyici rolünü birkaç temel eksen üzerinden gerekçelendirebiliriz: 1. Kültürel-toplumsal ve sosyo-ekonomik eşitsizliklerin derinleşmesi ile düzenleyici bir mekanizma ihtiyacı; 2. Medya araçları ve teknolojiye gelişmelerin öğrenciler üzerindeki etkisi; 3. Öğrenci davranışlarını düzeltme ya da yönetme isteği (Ünsal, 2011); 4. Bireylerin hak ve hukukunun gözetilmesi (Celep, 2004). Bu ihtiyacı karşılamak, disiplin sorunlarını en aza indirmek ve önlemek için modern bir sınıf yönetimi anlayışı oluşturulmuştur. Modern sınıf yönetimi anlayışı, öğrencilerin öğrenme için daha fazla zamana sahip olduğu, istenmedik davranışların ise kontrol altında tutulduğu bir yaklaşım içermektedir (Tertemiz, 2012). Sınıf yönetimi, pozitif ve etkili bir öğrenme ortamının oluşmasını amaçlamaktadır. Bu etkili ortamın oluşumunda öğrenme merkezli olarak dizayn edilen etkinlikler düzenlemek ve öğrenci davranışlarının bunların eşliğinde düzenli olmak sınıf yönetiminin parçasıdır (Turan, 2012). Öğrenci, öğretmen, okul yönetimi, eğitim programları ve çevresel etkenler sınıf yönetimini etkilemekte ve dönüştürmektedir. Böylelikle sınıf yönetimi öğrencileri, öğretmenleri, okul yöneticilerini ve toplumu da bağlayan bir pozisyonda yer almaktadır (Evertson ve Weinstein, 2011). Sınıfta “oturma düzeninden, aydınlatmaya, kullanılan yöntem, öğrencilere ve öğrencilerin sorduğu her türlü sorulara, öğretmenin sınıfta yapacağı her davranış sınıf yönetiminin içerisinde değerlendirilmektedir” (Kayabaşı, 2012, s. 58). Öğretime elverişli bir öğrenme ortamı oluşturmak ve sürdürmek olarak tanımlanan sınıf yönetimi belirli eylemlerin gerçekleşmesini, örneğin fiziksel ortamın düzenlenmesini, belirli kurallar koyulması gerektirmektedir (Brophy, 2011). Okul ve sınıf yönetimi açısından belirli kurallar ve düzeninin oluşturulması, öğretmen ve öğrencilerin hak ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi açısından da dikkate değerdir. Bu noktada tutarlı kurallar bütünü ve bunu destekleyen örnek öğretmen davranışları öğrencilerin beklenti ve amaçlarının anlaşılmasında etkin rol üstlenmektedir (Arslan, 2012). Sınıf yönetimi için belirlenen bu kurallar baskıcı ve tek taraflı olmamalı, öğrencilerle birlikte öğretmenin mesleki ve kişisel kariyerine zarar vermeyecek şekilde oluşturulmalıdır. Disiplinin sağlanmasında belirleyici olan bu kurallar, sınıf içerisinde etkin kararlar alabilen öğretmenlerin varlığını ve sınıf üyelerinin etkili sosyal etkileşim ve iletişimlerinin de tesis edici unsurlarıdır (Aksoy, 2014).

Sınıf içerisinde yaşanan disiplin sorunları toplumsal sorunların birer yansıması olarak değerlendirilmektedir (Okutan, 2014). Sosyal çevre ve aile gibi unsurların okulun yapısı ve işleyişi üzerindeki etkisi, bir eğitim kurumu olarak okulun insan unsuru ve toplumsal çevreden bağımsız olmadığını ve organik bir parçası olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir (Çalık, 2012). Okul, aile ve çevre bir bütün olarak ele alınırken öğrencinin bireysel, kültürel ve sosyal farklılıkları göz ardı edilmemelidir. Sosyal psikoloji alanında çocuk ve ergenler üzerine yapılan araştırmalarda aile yapısı, “örselenme yaşantısının bulunması, sosyal ortam, kolektif etkileşim, durumsal etmenler, öğrenme, kişilik yapısı, kendilik algısı, şemaları, ahlak gelişimi ya da atıfları bireyi suça götürmede birer kapı gibi olduğu bilinmektedir.” (Güler, 2010, s. 369). Bu bağlamda okul, toplumsal çevre ve aile arasındaki ilişki, okuldaki disiplin yapısı ve uygulamalarında belirleyici olmaktadır. Toplumsal çevre ve aileden bağımsız olarak değerlendirilemeyen okul kurumunda istenmeyen, suç olarak nitelenen davranışların önlenmesine yönelik uygulamalar tek başına yeterli değildir. Bu nedenle istenmeyen davranışın ve suçun “önlenmesi ya da azaltılması için atılacak en önemli adım, çocuk yetiştirmenin önemini kavramanın yanı sıra, rehberlik hizmeti görmesi gereken bireyleri, risk alanları ile tam zamanında belirlemek ve uygun rehberliği almalarını sağlamaktır” (Güler, 2010, s. 370). Çağdaş sınıf yönetimi kuramlarında disiplin uygulamalarının cezalandırma merkezli değil, öz-denetimi sağlamaya yönelik bir yaklaşımı vardır. Bu yeni disiplin kuram ve modellerindeki temel yaklaşım öğrenciye davranışlarının sonuçlarının sorumluluğunu alabilme bilgi ve becerisini kazandırmaktır. Bu çerçevede de cezanın getirdiği kısa süreli davranış değişikliği yerine, kalıcı ve uzun süreli bir davranış değişikliği daha çok önemsenmektedir. Okullarda “öğrenciler arasındaki çatışmaların yapıcı olarak yönetimi ve çözümü öğretmenlere ve öğrencilere öğretildiğinde, yıkıcı olarak yönetilen çatışmaların olumsuz sonuçları azaltılmış” olmaktadır (Türnüklü, 2014, s. 209). Sınıf yönetimi literatüründe istenmeyen davranışlar olarak kavramsallaştırılan disiplin sorunları, öğretmenler ve okul yöneticileri tarafından öğrencilerin fiziksel ve psikolojik sorunları dikkate alınarak çözülmeye ve sınıf disiplini sağlanmaya çalışılmaktadır (Ercan, 2012). İstenmeyen davranışların ne olduğu ve nasıl önleneceği okuldaki disiplinin nasıl tanımlandığı, gerekçelendirildiği ve okuldaki aktörlerin disiplinle nasıl ilişkilendiğiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu çalışma göstermektedir ki öğretmen ve okul yöneticilerinin mesleki tecrübe ve yeteneklerine göre okulda disipline yüklenen anlam ve işlev şekillenmektedir. Alanyazında ise disiplinle ilgili yapılan bazı çalışmalar (Akpınar ve Özdaş, 2013; Çetin, 2013; Sadık ve Arslan,

2015; Şahin ve Adıgüzelli, 2015; Kentli, 2016; Aküzüm ve Nazlı, 2017; Balcı ve Yumuşak, 2018; Ünsal, 2018; Gangal ve Öztürk, 2019; Oktay, 2019; Bozan ve Ekinci, 2020) incelendiğinde bu çalışmaların daha çok istenmeyen davranışların ne olduğuna, istenmeyen davranışlara karşılık gelecek disiplin modellerine ve çözüm yöntemlerine odaklanmaktadır. Bu araştırma ise sınıf yönetiminin unsurlarından biri olan disiplini, okul kurumunun ana aktörleri olan öğretmen ve okul yöneticilerinin disiplini nasıl tanımladıkları, gerekçelendirdikleri ve disiplin ile nasıl ilişkilendikleriyle anlamlandırarak alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda bir ortaöğretim kurumunda disiplinin nasıl tanımlandığını, gerekçelendirildiğini ve okuldaki aktörlerin disiplin ile nasıl ilişkilendiğini analiz etmektir. Bu çalışmada öğretmenlere ve okul yöneticilerine aşağıdaki görüşme soruları yöneltilmiş ve cevap vermeleri talep edilmiştir:

- 1- Okulda disiplin nasıl tanımlanmaktadır? Okulda disiplin denilince ne anlıyorsunuz?
- 2- Okulda disipline neden gerek duyulur? Disiplin olmasaydı ne olurdu?
- 3- Okulda ve sınıfta disipline kim, hangi nedenle ihtiyaç duyar? Siz disipline ihtiyaç duyuyor musunuz?
- 4- Öğretmenlik ile disiplin kavramı arasında bir ilişki kuruyor musunuz? Nasıl bir ilişki var?
- 5- Okul Yöneticiliği ile disiplin kavramı arasında bir ilişki kuruyor musunuz? Nasıl bir ilişki var?
- 6- Rehberlik ve danışmanlık ile disiplin kavramı arasında bir ilişki kuruyor musunuz? Nasıl bir ilişki var?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel çalışma modellerinden örnek olay çalışması olarak tasarlanmıştır. Bu örnek olay çalışması bir ortaöğretim kurumunda disiplinin nasıl tanımlandığı, gerekçelendirildiği ve okuldaki aktörlerin disiplin ile nasıl ilişkilendiğini sorunsallaştırmaktadır. Bu sorunsallaştırma Ankara ilinden seçilen bir ortaöğretim kurumunun kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde gerçekleşmekte ve böylelikle sürecin bütüncül bir yorumunu ve analizini kapsamaktadır. Bu bağlamda nitel araştırma desenine "araştırma nesnesine bütüncül ve derinlemesine bakmak, onu karmaşıklık içinde incelemek ve bağlamı içinde anlamak" unsurlarını barındırdığı için bu çalışmada başvurulmuştur (Punch, 2005: 183). Araştırmanın örnek olay çalışması olarak tasarlanmasının nedeni ise "güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi (içeriği) içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı, birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan, görgül bir araştırma yöntemi" olarak sahayı derinlemesine incelemeye olanak tanımasıdır (Yin, 1984, s. 23; Aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 277).

Çalışma Grubu

Bu çalışmada disiplin konusunda bilgi toplamak amacıyla 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Ankara ilinde merkez ilçesinde yer alan bir ortaöğretim kurumunda 20 branş öğretmeni, 4 rehber öğretmen ve 5 okul yöneticisi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada katılımcıların seçiminde amaçlı örnekleme tekniği (purposeful sampling) kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme tekniği çalışmanın amacı ve saha çalışmasının temsiliyeti açısından tercih edilmiştir (Merriam, 2015). Öğretmenlerin belirlenmesi sürecinde rehber öğretmenlerle işbirliği yapılmıştır. Bu bağlamda branş öğretmenleri seçilirken farklı cinsiyet ve branş temsiliyetine dikkat edilmiş; okul yöneticilerinin ve rehber öğretmenlerin ise tamamıyla görüşülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1. Okul yöneticisi ve öğretmenlerin görev ve cinsiyet dağılımı

Görev / Cinsiyet	Kadın	Erkek	Toplam
Branş Öğretmeni	7	13	20
Rehber Öğretmen	3	1	4
Okul Yöneticisi	2	3	5

Verilerin Toplanması ve Analizi

Katılımcılarla görüşme yapılmadan önce ilgili kurumlardan araştırma için alınan izin belgeleri paylaşılmış, araştırmaya dair gerekli bilgi ve açıklamalar kendilerine iletilmiş, ses kaydı için katılımcılardan izin alınmış, katılımcıların görüşlerine hiçbir şekilde müdahalede bulunulmamıştır. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak katılımcıların görüşleri detaylandırılmış, benzer ve farklı yaklaşımlar ortaya koyulmuştur. Bu çalışmada geçerlik stratejileri açısından örneklemin çeşitlendirilmesi için katılımcılar amaçlı örnekleme tekniğine göre belirlenmiştir. Görüşmelerden önce katılımcılarla ilgili kurumlardan alınan izin belgeleri paylaşılmış ve çalışmaya ilişkin bilgi verilmiştir. Görüşmedeki ses kayıtları için izin alınmış, katılımcıların görüşlerine müdahale edilmemiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formuna dayanarak bazı ek sorularla katılımcıların görüşleri ayrıntılandırılmıştır. Güvenirlik ise çalışmada elde edilen bulguların yeniden üretilip üretilmemesi ile ilgilidir. Diğer bir ifade ile eğer çalışma yeniden yapılırsa aynı sonuçlar ortaya çıkarılabilir mi sorusuna

cevap aranmaktadır (Merriam, 2015, s. 211). Bu araştırmanın güvenilirlik açısından kontrolü eğitim bilimleri alanında uzman, farklı kurumlarda çalışan, bağımsız iki uzman tarafından gerçekleştirilmiş, kategoriler uzmanlarca yeniden kodlanmıştır. Uzmanlar tarafından yapılan kodlama sonuçlarına göre, kodlamaların güvenilirlik derecesi birinci uzman tarafından % 83,33 oranında, ikinci uzman tarafından % 70 oranında belirlenmiştir. Güvenirlik derecesinin araştırma için %70 ve üzeri olması yeterlidir (Houten ve Hall, 1983, s. 27; Aktaran: Taşkın, 2014, s. 152). İki uzmanın kodlamaları sonucunda araştırmanın veri toplama, kodlamada ve çözümleme sürecinin güvenilirlik düzeyinin uygun, kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmada yer alan katılımcıların adları birinci olarak katılımcı türüne (Branş ise: B, Rehber Öğretmen ise: R, Okul Yöneticisi ise: OY), ikinci olarak katılımcının cinsiyetine (Erkek ise: E, Kadın ise: K) ve üçüncü olarak görüşme sırasına göre (1, 2, 3...) bitişik yazılarak kodlanmıştır. Kodlamaya örnek verecek olursak Branş Öğretmeni, Kadın, 2. sıradaki katılımcı ise BK2 şeklinde; Rehber Öğretmen, Kadın, 3. sıradaki katılımcı ise RK3 şeklinde; Okul Yöneticisi, Erkek, 2. sıradaki katılımcı ise OYE2 şeklinde kodlanmıştır. Araştırma verilerinin analizi için ses kayıt dosyaları bilgisayar ortamında yazılı duruma getirilmiştir. Yazılı haldeki verilerden kodlar ve temalar oluşturulmuş, eğitim bilimleri alanında uzman kişilerin görüşleri alınmıştır. Katılımcıların görüşlerinden elde edilen alıntılar içerik değiştirilmeden yazım ve noktalama kurallarına uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Araştırmacının özel bilgilerinin saklı tutulması ve anlatımın belirginleşmesi mevzusunda düzenlemek zorunda kaldığı bölümler, köşeli parantezle gösterilmiştir. Görüşmelerden alınan alıntılardaki görüşmelerin öncesi ile sonrası arasındaki kesintiler yay ayrıç içinde üç nokta ile gösterilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yönteminde “betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar keşfedilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 227). Katılımcılarla görüşmeler sonucunda elde edilen veriler analizi bulgulara dayalı ana kategoriler ve alt kategoriler oluşturularak sağlanmıştır. Bu ana ve alt kategoriler, disiplin kavramı ve yaklaşımları çerçevesinde yorumlanmıştır.

BULGULAR

Bulgular bölümünde okuldaki öğretmen ve okul yöneticilerinin disiplinin niteliğine dair görüşleri disiplinin tanımlanması, gerekçelendirilmesi ve disiplin ile ilişkilenebilirlik üzerinden incelenmektedir. Okuldaki branş öğretmenleri, rehber öğretmenler ve okul yöneticilerinin disiplini tanımlama biçimleri, disiplini gerekçelendirme halleri ve disiplin ile ilişkilenebilirlik neticesinde ortaya çıkan roller ayrıntılarıyla betimlenmiştir.

Disiplinin Tanımlanması

Disiplinin tanımı, disiplinle kurulan ilişkiyi göstermektedir. Bu nedenle okuldaki branş öğretmenleri, rehber öğretmenler ve okul yöneticilerinin disiplini nasıl tanımladıkları sınıf yönetimi ve disiplin yaklaşımlarında belirleyicidir. Bu çalışmada öğretmen ve okul yöneticilerinin disiplin tanımına ilişkin görüşleri eğitimin tanımının disiplinin tanımından bağımsız olmadığını göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğretmen ve okul yöneticilerinin disiplinin tanımlanmasına ilişkin görüşleri

Alt Temalar	Katılımcılar	Frekans
Belli bir düzen ve düzenin sağlanması	OYE1, BE11, RK3	3
Kurallar ve çevreye uyum	OYE3, OYE2, OYK2, OYK1, BE6, BK3, BE1, BK6, BE2, BE9, BK5, BK7, BK11, BE10, BE3, BE12, RK3, RK2, RE1	19
Saygı, sevgi ve değerler	BE8, BE4	2
Kontrol ve istendik davranışlar geliştirme	BK1, BE13, BK2, BK4, RK1	5
Plan ve programlı olma	BE7	1
Hiyerarşik yapı	BE5	1

Katılımcılardan öğretmenler ve okul yöneticileri disiplini tanımlarken kurallar, çevreye uyum, kontrol, istendik davranışlar ve düzen kavramlarıyla ifade etmektedirler. Öğretmen ve okul yöneticilerinin disiplinin tanımı konusundaki görüşleri şu şekildedir:

OYE3: Disiplin bir kurumdaki uygulanması gereken kuralların bütünüdür. Bu kurallar, ben okulda şöyle tarif ediyorum bunları; bir vicdani kurallar var, bir de resmi kurallar var. Biz burada disiplin kurallarını uygularken her yakaladığımızı ceza verelim veya hemen yakaladık bunu cezalandırılmak değil, önce o hatayı düzeltmeye çalışıyoruz. Bizden kaynaklanan bir şey var mı, bizim ihmâl ettiğimiz bir şey var mı ona bakıyoruz. (...) Üst üste çok tekrarlanıyorsa o zaman resmi yollardan bunu çözüyoruz.

OYK2: Disiplinli olmak... Yaptığımız işin kuralları bellidir zaten. Bu kuralların içerisinde hareket edip planlı, programlı, kurallara uygun, kaidelere uygun çalışmak diye nitelendirebilirim disiplinli olmayı.

OYE1: Disiplin, bir yerdeki düzen... O düzenin, o yerdeki bütün paydaşlarıyla devam etmesi... Disiplin bu. Okuldaki disiplinden bahsederek herkesin işini, görevini yerine getirmesi ve kimsenin kimseyi bu anlamda engellememesi, rahatsız etmemesidir.

RK3: Disiplin toplumda düzeni sağlamak için oluşturulan kurallardır.

BK6: Disiplini bir kurallar bütünü olarak tanımlıyorum. İşlerin yürümesi için yolunda gitmesi için, toplum yaşamında standardı yakalamak için olması gereken bir şey olarak tanımlıyorum. İçinde despotluğun olmadığı bir disiplin doğru bir disiplindir diye düşünüyorum. Ödülün ağırlıklı olduğu bir yöntem daha doğrudur diye düşünüyorum disiplinde.

BE9: Ben şöyle örnek vererek açıklayayım. Disiplinli bir öğrenci denilince ben şunu biliyorum: Mevcut okulda, sınıfta başkalarının haklarını gasp edici eylemlerde bulunmayan, diğerlerinin de hukukunu dikkat ve göz önüne alarak hareket eden insan. (...) Disiplin denilince dediğim gibi yani, başkalarının haklarını... Disiplinli insan karşısındaki hukukunu da dikkate alarak hareket eden insandır ya da derslerde disiplin nedir: disiplinli öğrenci her şeyi zamanında, yerinde yapabilen öğrencidir. O zaman disiplinli öğrenci de bir işin zamanına, yerine dikkat eden öğrencidir.

BK1: Bireyde başlayan bir oto-kontrol, daha sonra toplum ile birlikte toplumun oto-kontrolü diye algılıyorum. Ve özgürlüklere saygı diye algılıyorum açıkçası. Herkesin kendi çerçevesinde özgürce yaşaması, diğerinin haklarına tecavüz etmemesi, bunun için, eğer böyle bir durum varsa gerekli tedbirlerin uygulanması.

BE5: Hiyerarşik yapıdır disiplin. Disipline etme mutlaka hiyerarşik bir yapıyı içeriyor.

BE10: Disiplin deyince ilk aklıma gelen, özellikle lise çağında, ortaöğretim çağında olduğumuz için, öğrencilerin devlet tarafından, idare mekanizması olan devlet tarafından liseler için takdir edilmiş olan, ortaöğretim için takdir edilmiş kurallara uygun bir şekilde hayatlarını devam ettirmesi. Bu kuralların dışında aykırı işlemler yapmaması ve yaptığı işlemlerin bu kuralları gerçekten zedeleyecek aykırılıkta olmaması. Çünkü bu insanlar neticede ergen. Ergen oldukları için illaki aykırılıklara kaçabiliyorlar ama nasıl tatlı sert olmaktan bahsediyorsak, onlar da tatlı aykırı olabilirler.

Katılımcıların disiplin tanımlamalarında belirli kavramlar ön planda olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin çoğunluğu disiplini tanımlarken kurallar, kontrol ve düzen kavramlarına başvurmuş ve bu kavramlarda ortaklaşmışlardır. Öğretmenlerden bazıları disiplinin bireyler arası ilişkilerdeki sağaltıcı bir rol üstlendiğinin üzerinden durmakta ve disiplinin bu pozisyonunu düzenleyici bir rol olarak betimlemektedirler. Öğretmenlerin disipline yönelik bu yaklaşımları aynı zamanda bireyin kendi kendini disipline edişine yönelik bir eylemliliğine de vurgu yapmaktadır. Buna ek olarak disiplin tanımlamalarında eğitimin toplumsal işlevine değinilmekte, eğitimin öğrenciyi kuşatan, ahlaki ve baskıcı yapıları barındırdığı düşünülmektedir. Katılımcılar disiplini toplumsal kuralların, hiyerarşinin, ahlak normlarının, çevreye uyumun, istenilen davranışların yeniden üretilmesini sağlayan bir okul içi aygıt olarak tanımlamaktadır.

Disiplinin Gerekçelenirilmesi

Katılımcılar disiplini gerekçelenirirken disiplinin tanımında da yer alan düzen, uyum, kural ve kontrol kavramlarını tercih etmektedir. Branş öğretmenleri, rehber öğretmenler ve okul yöneticileri görüşmeler esnasında disiplini gerekçelenirirken kurallar, düzen, kontrol, başarı ve verimlilik kavramlarına başvurmuşlardır (Tablo 3).

Tablo 3. Öğretmen ve okul yöneticilerinin disiplinin gerekçelenirilmesine ilişkin görüşleri

Alt Temalar	Katılımcılar	Frekans
Belli bir düzen ve kuralların olması	OYE3, OYE2, OYK1, OYE1, BE8, BE6, BK3, BK6, BE2, BE7, BK7, BE5, BE10, BE3, RK1, RK3, RK2	17
Kapitalizmin ihtiyacı ve işgücü	BE11, BE13	2
Kontrol ve istendik davranışlar geliştirme	OYK2, BK1, BK4, RE1	4
Başarı ve verimlilik	OYE1, BE6, BE1, BE4, BE9, BK5, BK2, BE12	8

Disiplinin gerekçelenirilmesinde, disiplinin tanımından farklı olarak düzen kavramının yanında başarı kavramı da başat bir yere sahiptir. Katılımcılardan BE11 ve BE13 kodlu öğretmenler kapitalist iş yaşamında verimlilik ve uygun işgücü için disipline ihtiyaç duyulduğunu belirterek disiplinin gerekçelenirilmesine eleştirel yaklaşmaktadır. Öğretmenler ve okul yöneticilerinin disiplini gerekçelenirirme konusundaki görüşleri şu şekildedir:

ÖYE1: Benim kendi fikrimce, başarıyı direkt etkileyen faktörlerden biridir disiplin. Öğrenciyi ele alalım; disiplinli bir şekilde okulumuza devam etmezsek, derslerimize düzenli bir şekilde çalışmazsak "disiplin" belki rahatsız edici bir ifade olabilir; bunu düzen anlamında kullanıyorum: düzenli çalışma, okula düzenli devam etme, derslerini düzenli takip etme. Bunlar başarıyı direkt etkileyen faktörlerdir. Eğer düzeni kaybedersek, başarı da olumsuz yönde mutlaka etkilenecektir.

ÖYK1: Özgürlüklerin, herkesin özgürlük alanının bir diğerinin özgürlük alanı ile kesişmemesi için (...) disiplinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Bu kuralların gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü elde etmek istediğimiz davranış değişikliğini öğrenciye verebilmenin yolu özgürlük sınırlarını ona iyi anlatabilmek. O yüzden [disiplinin] gerekli olduğunu düşünüyorum.

BE1: Disiplin olmasaydı bana göre kargaşa olurdu. Başarı olmazdı. Şu anki eğitim sisteminin en büyük handikaplarından bir tanesi disiplinin sağlanamaması bence.

BE9: Hayat boyu insanlar başarı istiyorsa, bir ülke kalkınmak istiyorsa disiplinli olması lazım. Herkes disiplinli [olmalı]. Bir iş yaparken o işin gerekleri neyse onu yapmak gerekir. Şimdi biz çekirdekten çocuklara ne iş yapıyorsan o işte insanların haklarını da gözetme ahlakını o kişiye edindirirsek, yarın o hangi makama, mevkiye gelirse o aynı edinilen disiplin ahlakına göre

davranacak[tır] ve biz kalkınacağız. Disiplinli insan başarılı olur, hangi işe el atarsa atsın. Başı bozukluk zaten insan doğasında yok. Disiplini İslâm bazında ele alırsak, başta Allah nezdinde disiplini: İnsanı disipline etmek için ilk insandan bugüne kitap göndermiş. Kitap nedir biliyor musun? İnsanların hayatını disipline edendir, kısıtlayan değil. Aslında disiplin tek kelimeyle sistem ve düzen demek. Disiplinli insan düzenli insan demektir. O zaman düzenli insanlar başarılarına imza atarlar. Öyleyse biz disiplini bu yaşlarda çocuklara empoze edeceğiz ki disiplinli ve kalkınan bir ülke olsun, dünya olsun. Ben inandıklarımı söylüyorum.

BE13: Herhâlde iş dünyası açısından işveren açısından bakarsak istediği ürünü elde etmek için çalışanlarının daha böyle şey verimli, daha düzenli daha her şeyi yerli yerinde yapması şeklinde düşünebilirim.

BE10: Çünkü toplum bir canlı organizma gibi, bir vücut gibi. Vücudumuzda nasıl, sakallarımız uzuyor, tıraş yapıyoruz değil mi? Tırnaklarımız uzuyor, kesiyoruz. Saçlarımız uzuyor, berbere gidiyoruz. Dolayısıyla disiplinde, toplumu da bir insan olarak görürsek eğer, insan vücudu olarak değerlendirsek uzayan yerlerin, aykırı yerlerin, dış görünüşümüze zarar veren yerlerin temizlenmesi, törpülenmesi lazım. Dolayısıyla disiplin bunu koruyan bir mekanizma, bu uzayan yerleri kısaltan, onlara şekil veren bir mekanizma diye düşünüyorum.

BE12: Buna şöyle cevap vereyim, mesela askerlikte disiplin şart. Disiplin olmazsa askerlerden oluşan ordunun vereceği mücadele karşısında alacağı zafer meçhul. Disiplin gerçekten. (...) Kesinlikle olması gereken bir faktör. (...) Herhangi bir başarıya ulaşmak için disiplinin şart olduğunu düşünüyorum.

RK3: Toplumsal düzeni sağlamak. Ondan sonra hep şey geliyor aklıma herkesin belli bir kurallara [uyması]. Daha doğrusu toplumsal karmaşayı önlemek için daha çok [disiplin] sağlar.

RK2: İşte bu [disiplin] okullarda olabilir, mesela askeri birlikler aklıma geliyor. İşte belli çalışılan kurumlarda olabilir. Hatta bazen mesela aile de bir kurum. Ailede bile belli disiplin kuralları vardır.

RE1: Kendini otorite figürü kabul eden işte okuldaki yönetici, idareci, öğretmen veya sistemin kendisi diyeyim bir bütün olarak sonuçta kontrol altında yaptığı iş[te] denetim sağlamak ister. Hatta biz Türk toplumu olarak biraz dışarıdan denetimli bir gelişimsel özellik gösteriyoruz. İçsel denetimi kazanmak biraz daha zahmetli olduğu için böyle bir [disiplin] mekanizma geliştirmiş bence okullar.

Öğretmenler ve okul yöneticileri disiplini oluşturan yapıları aile, okul, ordu, askerlik kurumu ve iş dünyası gibi yapılar olarak ifade etmektedirler. Bu yapılarla ilişkilendirdikleri kavramları ise düzen, başarı, kontrol ve verimlilik olarak ortaya çıkmaktadır. Görülmektedir ki disiplinin gerekçelendirilmesinde başarı ve düzen kavramları kurucu unsurlar olarak konumlanmaktadır. Bu nedenle öğretmenler ve okul yöneticilerinin disipline dair tanımlarında ve gerekçelendirmelerinde kullandıkları bazı kavramların devamlılığı vardır. Bu kavramların ele alınışı aile, ordu, iş dünyası vb. gibi belirli kurumsal ve iktidar yapıları üzerinden ifade edilmektedir. Örneğin aile ve vatan sevgisi, toprağa bağlılık, yaşam ve düşünce biçimleri, emek süreçleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Disiplinin tanımlanması ile gerekçelendirilmesi arasındaki ilişki hangi toplumsal yapılar ve kurumlar etrafında disiplinin şekillendiğinin sorgulanmasını ve sorunsallaştırılmasını da talep etmektedir. Sonuç olarak disiplinin tanımları ve gerekçelendirilmesi arasında güçlü bir ilişki mevcuttur, bu ilişki belirli kavramlar etrafında örgütlenmekte ve eğitim alanındaki düzenleyici etkisi makro-mikro düzeydeki toplumsal yapı ve pratikler ile de ilişkili olarak devam etmektedir.

Disiplin ile İlişkilendirme

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde branş öğretmenleri, rehber öğretmenler ve okul yöneticileri disiplin ile ilişkilendirmelerinde başarı, kontrol, kurallar, düzen ve rol model olma kavramlarına başvurmuşlardır (Tablo 4). Branş öğretmenleri ve okul yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu disiplini olumlu bir anlamda ele alırken, rehber öğretmenler disiplinin öğrenci ile kurulan ilişkiyi zedeleme riski taşıdığını belirterek disipline eleştirel bir mesafe almaktadırlar. Aynı zamanda rehber öğretmenler, branş öğretmenleri ve okul yöneticileri gibi disiplinin denetleyicisi ve uygulayıcısı olmayı istememektedirler.

Tablo 4. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin disiplin ile ilişkilendirilmeye ilişkin görüşleri

Alt Temalar	Katılımcılar	Frekans
Belli bir düzen ve kuralların olması	OYE3, OYK2, OYE1, BK3, BE2, BE7, BE9, BK5, BK2, BK4, BE10, BE3	12
Kontrol ve oto-kontrol	BE8, BE6, BE13, BK1, BK7, RK1, RK3, RK2, RE1	9
Başarı	OYE2, BE1, BE4, BE9, BE12	5
Rol model olma	OYK1, BK6	2
Bireysel özerklik ve özgürlüğün baskılanması	BE11, BE5	2

Öğretmenlerin disiplin açısından okul yöneticilerini rol model aldıkları okul yöneticileri tarafından belirtilmektedir. Görüşülen bazı branş öğretmenleri disiplinden ziyade sevgi ve saygıya dayalı bir iletişimin öğrencilere verilmesi gerektiğini belirterek hakim rol model anlayışını eleştirmektedir. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin disiplinle ilişkilendirilmeye ilişkin görüşleri şu şekildedir:

OYE2: Tabii, öğretmen mesela nedir? Öğretmen öğrenci üzerinde disiplini uygulamaya çalışır. Disipline bir çalışma yapar başarıya ulaşması için. Biz hem öğrenci hem öğretmen üzerinde bir çalışma yaparız ki hem daha disiplinli olsun. İşte öğrenciler başarıya daha çabuk ulaşsın, daha iyi eğitim görsün, öğretmenler arasında ayırım olmasın eşit olması lazım.

OYK2: Yönetici olduğunuz zaman kurumun bütün işleyişinden sorumlu bir fertsinizdir. Dolayısıyla sizin disiplinli olmanız bütün kurumun işleyişini etkiler. Ben kendi kurumum için söyleyeyim: Burası bir okul o hâlde yöneticinin disiplinli olması, öğretmenlerin de disiplinli olması, öğrencilerin de, hizmetlilerin de disiplinli olması sonucunu ortaya çıkarır.

BE6: Öğretmen olmak zaten belli bir yaşam disiplinini almış, belli bir yaşam disiplinini karşındakine verebilecek ve bunun içinde öncelikle örnek olabilecek, kendisi örnek alınabilecek kişidir bence. Onun ötesinde pek fazla gerekli olduğunu da düşünmüyorum.

BE13: Öğretmenlikle disiplin arasında [ilişkilenmem] çok az, yani ben dediğim gibi, normal bir şey [disiplinci] öğretmen değilim. O yüzden genelde şey bakılır; öğretmensen disiplinli olacaksın, saygılı olacaksın, bunları öğreneceksin ya da sen öğretmensen öğretiyorsundur çocuklarına deyip bu şekilde sana yaklaşıyorlar ama ben bir öğretmenin çocuklarına öğrencilerine vermesi gereken ilk şeyin disiplin olduğunu düşünmüyorum. Öğretmenle disiplin arasındaki ilişki bana göre çok zayıf. (...) Özgür, sevgi, saygı, sevgiye dayalı özgür bir iletişim olmalı bence.

BE4: Disiplin olmadan başarı olmaz. Disiplin başarının ilk şartıdır. Öğretmenlik de meslek dalları arasında hata payı en az olması gereken meslektir. Dolayısıyla başarıya ulaşmak zorundadır öğretmen. Başarıya ulaşmadığı zaman sağlıklı devam sürdürülebilir olmaz o iş. Disiplin bunun ilk şartıdır.

BK1: Öğretmen eşittir disiplin edici diye düşünmüyorum. Eşittir demiyorum. Biraz önce bahsettiğim gibi otokontrolü öğreten kişidir diye düşünüyorum. (...) Kişinin kendi egolarını kontrol etmesi "id"ini kontrol etmesi, diğer insanlara saygı duymayı öğrenmesi ve bunu idare etmesi kontrolünü yapabildiği. Bunu öğreten kişi öğretmen. Uygulayıcıdan daha çok öğretici olması gerektiğini düşünüyorum.

RK1: Yok tabii ki [rehber öğretmen olarak disiplinle] tamamen zıt kutuplardayız. (...) Biz öğrenciyi anlamaya çalışma noktasındayız, biz sadece olumsuz davranış üzerinden gidiyoruz. Bu davranış neden sergilenmiş, davranış üzerinden ve altında yatan sebepler bizim için önemli olan. Onun ortaya çıkış sürecinin eğer engellerseniz o davranışı ortadan kaldırebilirsiniz. (...) Olumlu anlamda bir ilişki kuramıyorum evet. Bizim disiplin kuruluna gidecek öğrenciyle hatta ön görüşmesini yapıyor olmamız o ön görüşme bile çocuklarla bizim aramızdaki ilişkiyi zedeleyici bir noktada oluyor.

RK3: Evet, [disiplinin] bir parçası olmak istemiyorum. Tamam ceza şeyini biz vermiyoruz ama disiplin için rehberlik servisine gelmesi bununla ilgili bir konu için bizi karaladığını ve örtüğünü düşünüyorum. Rehberlik servisindeki kişilerin disiplin ile ilgili görüşmeleri değil eğer disiplin cezası diyeyim alındıysa ondan sonra o çocuğu önleyici bir şeyler. Ne yaşadın ne hissettin o boyutuyla bizim çocuğa yardımcı olmamız gerekiyor. Ön görüşmeyi yapmamız çocuk için de bizim içinde rehberlik servisi adına da kötü bir görüntü oluşuyor.

Branş öğretmenleri ve okul yöneticileri disiplin ile ilişkilenmelerinde kontrol, kurallar, başarı, düzen ve rol model olma kavramlarını kullanmaktadırlar. Branş öğretmenleri ve okul yöneticileri için özellikle başarı kavramı disiplin ile ilişkilenmede belirleyici bir kavramdır. Bu çalışmada, okuldaki öğretmen ve yönetici pozisyonlarına bağlı olarak kimin disipline edildiği, kimin disiplin uyguladığı, kimin disiplinci süreçleri denetlediğine yönelik yaklaşımlarda farklılaşmalar vardır. Branş öğretmenleri okul yöneticilerini hiyerarşik bir yapı içerisinde rol model olarak konumlandırmakta ve kabul etmektedirler. Aynı zamanda, öğretmenler de öğrencileri tarafından rol model olarak alınmaktadırlar. Okul içinde öğretmenler ve yöneticiler, statüleri ve eylemlilikleri çerçevesinde belirlenmektedir. Böylelikle öğretmen ve yöneticiler okul içerisinde mevcut pozisyon ve rollerinin devamlılığını sağlayan eğilimleri deneyimlemeyi ve üretmeyi sürdürmektedirler. Örneğin, okulda rol model olma pozisyonu başarı ve düzen arasındaki ilişkiyi istikrarlı bir ilişki olarak yapılandırmaktadır. Bazı öğretmenler ise disiplinin sistemsel bir problem olarak görmekte ve disiplinci anlayışı benimsememektedir. Görüşmelerde bazı branş öğretmenleri öğrencilere verecekleri ilk şeyin, otoriter bir biçimde pratik edilebilen disiplin olmadığını belirtmekte diğer yandan özgür, sevgi ve saygıya dayalı bir iletişim biçimini esas alarak benimsenen egemen rol model olmayı eleştirmekte ve örtük bir disiplin yaklaşımını da formüle etmektedirler. Rehber öğretmenler ceza ve disiplinle ilişkilendirme konusunda mesafelidir ve rehberlik servisinin disiplinle ilişkilendirilmesini doğru bulmamaktadır. Öğretmenlerin disiplin pratiklerine aldıkları mesafenin kurum içi pozisyonlarına bağlı olarak değişmesi dikkat çekicidir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin disiplini nasıl tanımladığı, gerekçelendirdiği ve disiplin mekanizması ile hangi kanallar ve pratikler aracılığı ile ilişkilendiği araştırılmıştır. Katılımcılar okuldaki disiplinin tanımında kontrol, düzen, ahlak, kurallar ve çevreye uyum kavramlarını kullanmıştır. Bu çalışmadaki disiplinin tanımındaki bulgular ile Ekici ve Akdeniz'in (2018) çalışmasındaki öğretmen adaylarının düzeni sağlamak amacıyla disiplinin sağlandığına ve sınıfın kontrol altında tutulduğuna yönelik metaforları benzerlik göstermektedir. Araştırmada öğretmenler disiplinin kurumsal işlevi ile birlikte toplumsal işlevine de vurgu yapmışlardır. Okuldaki disiplin tanımı ilişkin kavramlar eğitim sosyolojisindeki işlevselci paradigma bağlamında anlamlandırılabilir. Bu paradigma toplumsal düzeni korumayı merkeze alarak eğitimi bu amaç çerçevesinde toplumsallaşmanın bir aracı saymakta ve bunu gerçekleştirebilmek içinde bireylere ahlaki, kültürel ve toplumsal değerleri aşılamaktadır. Bu açıdan bakıldığında disiplin bireysel değil, toplumsal kolektif çıkarlar etkisinde oluşmaktadır (İnal, 1994; Durkheim, 2016). Bu çerçevede okunabilecek disiplin tanımlarında, öğretmenler ve okul yöneticileri, disiplini hiyerarşik formların, çevreye uyumun, istenilen

davranışların, toplumsal kuralların ve ahlak normlarının yeniden üretilmesini ve sürdürülmesini sağlayan, gerekli bir yapı ve eylemler (pratikler) bütünü olarak görmekte ve tanımlamaktadır.

Okulda disiplinin gerekçelendirilmesinde öğretmenlerin belirli toplumsal ve kurumsal yapıları öngörerek temellendirdikleri görülmüştür. Öğretmenler ve okul yöneticileri disiplini gerekçelendirirken okul, aile, ordu, askerlik, iş dünyası, düzen, başarı, uyum, verimlilik, denetim, kalkınma gibi toplumsal, siyasal ve ekonomik kavramları ön plana çıkarmışlardır. Bu kavramlar aynı zamanda eleştirel literatürde kapatılma kurumları olarak değerlendirilmektedir. Kapatılma kurumları okul, hapishane, kışla, akıl hastanesi, fabrika gibi kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Bu kurumlar belirli egemen normları dayatan, bireyleri terbiye eden, itaatkarlık ile bireyleri verimli kılan yapılar ve işleyişler barındırmaktadır (Foucault, 2000). “Bütün büyük disipline edici makineler – kışlalar, okullar, atölyeler ve hapishaneler- bireyi kuşatmayı, kim olduğunu, ne yaptığını, onunla ne yapılabileceğini, onu nereye yerleştirmek gerektiğini bilmeyi sağlayan makineler” olarak tarif edilmektedir (Foucault, 2005, s.214). Kapatılma kurumları yaklaşımını benimseyerek, katılımcıların disiplinin gerekçelendirilmesinde toplumsal yapı ve uyumun korunmasını gözetirken, birey (özne) olabilmeyi mümkün kılan bireysel ve toplumsal koşulları göz ardı etmekte oldukları görülmektedir. Çalışma bulgularında disiplinin tanımlanması ile gerekçelendirilmesi arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir. Disiplinin eğitim alanındaki etkisi makro - mikro düzeydeki toplumsal pratik ve yapılarla ilişkili olduğu görülmüştür. Öğretmen ve okul yöneticileri için bu toplumsal yapı ve pratiklerin tesisi, sürdürülmesi ve korunması disiplinin gerekçesini oluşturmuştur. Bu çalışmada ortaya çıkan disiplinin tanımlanması ve gerekçelendirilmesinde bulgular ile Altınkaynak, Uysal, Taşkın ve Akman’ın (2018) çalışmasındaki disiplinin tanımlanmasındaki (kurallara uyma, düzeni sağlama-düzeni bozmama yolu ve düzenli yaşam biçimi) ve gerekçelendirilmesindeki (düzeni sağlamak, hedefe ulaşmak, sosyal yaşama hazırlamak, okula uyumu kolaylaştırmak) bulguların benzerlikler gösterdiği belirtilebilir.

Branş öğretmenleri ve okul yöneticileri disiplin ile kurdukları ilişkilerinde başarı, düzen, kurallar, rol model olma ve kontrol kavramlarının belirleyiciliğine dikkat çekmektedirler. Disiplinin tanımlanması ve gerekçelendirilmesinde başvurulan kavramlar, okuldaki aktörlerin disiplin ile ilişkilenmesinde de benzer şekilde ifade edilmektedir. Bu çerçevede, uyum ve istikrar zemininde birlikte yaşamın koşullarının ve ortaklıkların sağlanmasında disiplinin önemi ifade edilmiştir. Disiplin ile kurulan ilişki konusunda öğretmenler arasında farklı yaklaşımların varlığı söz konusudur. Branş öğretmenleri ve okul yöneticilerinin çoğunluğu okulda hâkim olan disiplin anlayışını kabul etmekte, rehber öğretmenler ise disiplinle ilişkilenmelerinde eleştirel bir pozisyon belirlemektedirler. Rehber öğretmenler okul ödül ve disiplin kurulunda görevli olmadıkları halde disiplin süreçlerine dolaylı yoldan dahil edilmektedirler. Bu dolayım rehberlik servisini, ödül ve disiplin kurulundan bir önceki ara mekanizmaya dönüştürmekte ve okul içinde ön-disipline edici bir birim olarak konumlandırmaktadır. Kendilerini okuldaki disiplinin denetleyicisi ve uygulayıcısı olarak nitelendiren öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin büyük çoğunluğu disiplini gerekli ve önemli bulmuştur. Bir diğer bulgu ise, okuldaki kurumsal rollere göre okul yöneticileri, branş öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin disipline bakış açıları ve ilişkilendirmelerin farklılaşmakta oluşudur. Araştırmada katılımcılar disiplini okulda uygulanan pratikler ve süreçler üzerinden değerlendirmekte disiplinin yapısal kaynaklarının tespit ve eleştirisine yönelik pozisyon almamaktadırlar. Kültürel-toplumsal eşitsizlikler ve imtiyazların üretiminde belirleyici rolü olan okul kurumunu çevreleyen toplumsal yapıların (örneğin aile) ve işleyişlerin etkisinden bağımsız olarak disiplini tanımlayan, gerekçelendiren ve ilişkilendiren yaklaşımların eleştirisinin yapılması, disiplin üzerine gerçekleştirilecek çalışmalar için önemlidir (Bourdieu ve Passeron, 2014; Göktürk ve Ağın, 2020).

Bu çalışma sınıf yönetiminde ele alınan disiplinin geniş toplumsal, ekonomik ve kültürel mutabakatlar düzleminde değerlendirilmesini gerektiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda okuldaki ödül ve ceza yaptırımına dayanan disiplin uygulamalarının ceza hukukuyla karşılaştırmalı eleştirel bir inceleme yapılabilir. Okuldaki aktörlerin disipline dair tanımlamaları ve gerekçelendirmeleri çocuk ve insan haklarına dayalı bir eğitim anlayışıyla değerlendirilebilir. Aile ve çevrenin okul disiplinine etkisi hem nitel hem karma yöntem ile araştırılabilir. Kamu okulları ile özel okulların disiplin yaklaşımları karşılaştırmalı ve sosyo-ekonomik temelli bir bakış açısıyla çözümlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, B. & Özdaş, F. (2013). Lise disiplin sorunlarının sınıf değişkeni açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(4), 1365-137.
- Aksoy, N. (2014). Sınıf içi kuralları. E. Karip (Ed.) *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 11-33). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aküzüm, C. & Nazlı, K. (2017). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları disiplin sorunları, nedenleri ve bu sorunlarla baş etme yöntemlerinin değerlendirilmesi. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*, 1(2), 88-102.
- Altınkaynak Özen, Ş., Uysal Bayrak, H., Taşkın, N. & Akman, B. (2018). Çocukların ödül ve ceza algıları ile öğretmenlerin disiplin hakkındaki görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 1-12.
- Arslan, H. (2012). Sınıf kurallarının oluşturulması. M. Şişman ve S. Turan (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 97-109). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Balcı, Ö. & Yumuşak, G. (2018). Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile başa çıkma yöntemleri ve bu yöntemlerin etkililiğine ilişkin görüşleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(40), 223-254.
- Bourdieu, P. & Passeron, J. C. (2014). *Varisler: Öğrenciler ve kültür*. (Çev. A. Sümer ve L. Ünsaldı). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Bozan, S. & Ekinci, A. (2020). Öğretmenlerin mesleklerinin ilk yıllarında sınıf yönetiminde yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 137-153.

- Brophy, J. (2011). History of research on classroom management. Carolyn M. Evertson ve Carol S. Weinstein (Ed.), *Handbook of classroom management: Research, practice and contemporary Issues*, (pp. 17-43). New York: Routledge.
- Çalık, T. (2012). Sınıf yönetimi ile ilgili temel kavramlar. Leyla Küçükahmet (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 2-11). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Celep, C. (2004). *Sınıf yönetimi ve disiplini*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çetin, B. (2013). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 255-269.
- Durkheim, E. (2016). *Eğitim ve sosyoloji*. (Çev. Pelin Ergenekon). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Ekici, G. & Akdeniz, H. (2018). Öğretmen adaylarının "sınıfta disiplin sağlamak" kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi: Bir metafor analizi çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 26-37.
- Ercan, L. (2012). Sınıfta istenmeyen davranışların yönetimi. Leyla Küçükahmet (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 187-206). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Evertson, C. M. & Weinstein, C. M. (2011). Classroom management as a field of inquiry. Carolyn M. Evertson ve Carol S. Weinstein (Ed.), *Handbook of classroom management: Research, practice and contemporary Issues*, (s. 3-16). New York: Routledge.
- Foucault, M. (2000). *Büyük kapatılma*. (Çev. Işık Ergüden ve Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2005). *Entelektüelin siyasi işlevi*. (Çev. Işık Ergüden, Osman Akinhay, Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gangal, M. & Öztürk, Y. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında istenmeyen davranışlar ve başa çıkma yolları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 1100-1118.
- Göktürk, D. & Ağin, E. (2020). Okul kurumunun kültürel-toplumsal eşitsizlik ve imtiyazların yeniden üretimindeki rolüne ilişkin bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 53(1), 329-354.
- Güler, M. (2010). Sosyal psikoloji bakış açısından çocuk ve ergenlerde suçlu davranış gelişimi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 89, 355-372.
- İnal, K. (1994). Durkheim'in eğitim anlayışı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 511-518.
- Kayabaşı, Y. (2012). Sınıf yönetimi kavramının sınıfta disiplin sağlamadan farklı yanları ve temel özellikleri. Leyla Küçükahmet (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (57-79). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kentli, D. F. (2016). İdeal öğretmenlerin disiplin modelleri: Bir anlatı çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 290-302.
- Lewis, C. T. (1984). *A Latin dictionary founded on Andrews' edition of Feund's Latin dictionary*. New York: Oxford University Press.
- Merriam, B. S. (2015). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Ed. S. Turan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nişanyan, S. (2009). *Sözlerin soyağacı: Çağdaş Türkçenin etimolojik sözlüğü*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oktay, A. (2019). Öğretmen adaylarının sınıf yönetiminde tercih ettikleri disiplin modelleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50, 427-450.
- Punch, F. P. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş*. (Çev. D. Bayrak, H. B. Arslan ve Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sadık, F. & Arslan, S. (2015). İlkokul sınıf öğretmenlerinin disiplin problemleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 115-138.
- Şahin, M. & Adıgüzelli, Y. (2015). Sınıf yönetimi sürecinde istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 799-816.
- Taşkın, P. (2014). *Ortaöğretim okulları öğrencilere yönelik disiplin düzenleme ve uygulamalarının çocukların temel hak ve özgürlükleri bağlamında değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tertemiz, N. (2012). Sınıf yönetimi ve disiplin modelleri. Leyla Küçükahmet (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 109-135). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Turan, Ş. (2012). Sınıf yönetiminin temelleri. M. Şişman ve S. Turan (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 1-15). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Türnüklü, A. (2014). Öğrenciler arasındaki çatışmaların çözümünde problem çözme ve arabuluculuk. E. Karip (Ed.). *Sınıf yönetimi* içinde (ss. 194-231). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ünsal, H. (2018). Öğretmen adaylarının sınıfta disiplin modellerine ilişkin tercihleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 519-531.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.